

M. Kąpińska

"Psychologia szkolna", D.R. Green,
Warszawa 1970 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 7/2, 337-340

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z ZAGADNIEŃ PSYCHOLOGII

Kąpińska M.

Green D. R., *Psychologia szkolna*, Warszawa 1970,

Nowak A. J.

Struktura społeczna a nerwice w ujęciu I. A. Caruso.

Green D. R., Psychologia szkolna. PWN Warszawa 1970, str. 237

Problematyka psychologii szkolnej jest u nas zbyt mało znana i doceniana. Cały szereg zagadnień praktyki pedagogicznej nauczyciel mógłby rozwiązać o wiele łatwiej i skuteczniej, gdyby znał głębiej i szerzej osiągnięcia psychologii dziecka i psychologii wychowawczej. Psychologia musi być ściśle związana z życiem i brać w nim czynny udział. Powinna dopomóc w kształtowaniu nowego człowieka, żyjącego w nowym ustroju społecznym.

„Psychologia szkolna” to tytuł pracy D. R. Greena. Jest to pierwsze wydanie tej pozycji w Polsce. D. R. Green jest amerykańskim psychologiem. W rozważaniach jego i części przytoczonych badań, możemy zauważyć wpływ środowiska kulturowego (w tym wypadku narodu) w jakim autor żyje. W przedmowie do polskiego wydania „psychologii szkolnej” Antonina Gurycka pisze: „...wiele zawartych w niej informacji, przykładów i rozważań jest nieadekwatnych do naszej polskiej rzeczywistości i często mocno osadzonych w systemie amerykańskiego myślenia.” D. R. Green zdaje sobie z tego całkowicie sprawę. Pisze on: „Gdyby dane dotyczące uprzednio przedstawionych zagadnień zebrano nie w Stanach Zjednoczonych, lecz w innych krajach, byłyby one nieco inne.” „Psychologia szkolna” Greena zasługuje na uwagę przede wszystkim dlatego, że jest to nowe podejście do tak szerokiego i ważnego zagadnienia jakim jest szkoła i ściśle związane z nią: nauczyciel oraz uczeń.

Każda nauka pragnie nie tylko zaspokoić pewne intelektualne potrzeby człowieka, ale również rości sobie pretensje, by ułatwić mu rozwiązanie różnych zagadnień życiowych; musi więc dążyć do opracowa-

nia jak najlepszych metod diagnostycznych, bowiem tylko trafna diagnoza umożliwi skuteczne stosowanie nauki do różnych szczegółowych przypadków. Również i od psychologa żąda się takiej porady i wskazówki, która liczyłaby się z właściwościami psychicznymi konkretnego człowieka. To stwierdzenie trzeba też zastosować odnośnie nauczyciela. Pomiędzy nauczycielem a psychologiem nie można postawić znaku równania, chociaż często uważa się, że psycholog powinien być dobrym nauczycielem a nauczyciel dobrym psychologiem.

Praca D. R. Greena składa się z sześciu rozdziałów. Można w niej jednak zaakcentować dwie części, zresztą nie wyodrębnione w tej formie w spisie treści. Część pierwsza dotyczy szeregu zagadnień związanych z uczniami i nauczycielami, natomiast część druga ma charakter metodologiczny. We współczesnej psychologii problemy metodologiczne mają szczególnie doniosłe znaczenie. Istnieje konieczność nowego spojrzenia na metodologię i opracowania jej podstaw w zakresie szkolnictwa.

Rozdział I (w wyróżnionej przez mnie części I) zatytułował autor — Psychologiczne badania nad uczeniem się w szkole. Składa się on z dwóch podrozdziałów omawiających uczenie się w szkole i transfer ćwiczenia. Przez termin „nauczanie” rozumie tutaj autor — nauczanie w szkole. W rozdziale I próbuje Green odpowiedzieć na kilka zasadniczych pytań, mianowicie: Jakie warunki sprzyjają uczeniu się? Jakie warunki hamują uczenie się lub powodują wystąpienie zmian niepożądanych? Dlaczego uczenie się ma pewne granice? oraz Dlaczego uczniowie nie robią użytku z nabytej wiedzy, którą zdobywają w szkole? Sygnalizuje tu również zagadnienie transferu ćwiczenia. Zwraca uwagę na to, żeby nie mylić pojęcia transferu z pojęciem uczenia się.

Rozdział 2 zatytułowany: Uczniowie, dotyczy charakterystyki osoby uczącej się, a więc jej zdolności, inteligencji, uzdolnień intelektualnych i twórczych, potrzeby osiągnięć i poziomu aspiracji oraz szeregu cech osobowościowych a także środowiska pozaszkolnego w jakim uczeń obraca się. Wszyscy uczniowie różnią się pomiędzy sobą, są to różnice indywidualne. Właśnie te indywidualne różnice nazwał E. C. Tolman zmiennymi H A T E. H — dziedziczność (heredity). A — wiek i dojrzałość (age). T — ćwiczenie lub poprzednie doświadczenie (training). E — wpływ narkotyków, hormonów, witamin (endocrine). Natomiast takie terminy jak: osiągnięcia, osobowość, inteligencja odnoszą się jedynie do tego, co mierzą określone metody, służące do pomiaru „osiągnięć osobowości”. Szczególnie wyraźne różnice w szkole pomiędzy uczniami występują w osiągnięciach uczniów — czyli efekcie uczenia się ucznia, właśnie w tym punkcie rozważa autor porusza problem zdolności, a ściślej mówiąc — zdolności a uczenie się w szkole. Zagadnienie niepokoju i związane z nim zagadnienie lęku nabrało w ostat-

nich latach szerszego rozgłosu. D. R. Green podaje w swojej pracy przykłady badania zależności pomiędzy lękiem a uczeniem się. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują na to, że wysoki poziom lęku na zróżnicowany sposób obniża wyniki uczenia się, oddziałując na osoby badane. Potrzeba osiągnięć i poziom aspiracji, oczywiście jeżeli nie są poniżej średniej, mają duży wpływ na lepsze wyniki ucznia.

Środowisko, w jakim uczeń obraca się, zajmuje dużo miejsca w pracy Greena. Wiąże się bowiem z nim takie problemy, jak: różnice kulturowe — biali i czarni, status społeczno-ekonomiczny oraz segregacyjny system szkolny (segregacja rasowa). Jednakże te problemy są charakterystyczne zwłaszcza dla kultury i społeczeństwa amerykańskiego.

Ostatni punkt drugiego rozdziału to zagadnienie osiągnięć w nauce nieadekwatnych do poziomu umysłowego ucznia, a więc zagadnienie dostosowania jak najwłaściwszej i obiektywnej oceny do posiadanego i odtwarzanego zasobu wiadomości przez ucznia. Autor przytacza tu szereg badań wykonywanych na terenie amerykańskim.

Tytuł rozdziału 3 to: Szkoły, nauczyciele i uczniowie. Dla przeciętnego obserwatora wydaje się, że nie ma istotnych różnic pomiędzy szkołami. Jednakże tak nie jest. Różne są bowiem sposoby przyjmowania uczniów, promowania, oceniania i grupowania. Nauczyciele również różnią się między sobą; różnią się cechami osobowości, poziomem inteligencji, zakresem posiadanego zasobu wiadomości, umiejętnością dobrego kontaktowania się z uczniami a także stylami nauczania. W rozdziale tym omówione jest również zagadnienie plusów i minusów uczenia się na pamięć oraz sensowność materiałów. Który materiał przyswajany jest szybciej przez ucznia — czy ten, którego uczeń uczy się na pamięć, czy też ten, którego uczy się sensownie, ze zrozumieniem. Badania nad uczeniem się pamięciowym wskazują na to, że nie można całkowicie pomijać sensu zdania. Autor przytacza tutaj kilka reguł uczenia się na pamięć poezji i sylab bez sensu. Podane one zostały przez H. Woodrow. Wiedza i zdolność to dalszy punkt rozważań zamieszczony w rozdziale trzecim. Wiedza składa się głównie z procesów poznawczych, obejmuje również pamięć. Natomiast termin — zdolności — odnosi się do myślenia produktywnego lub oceniania, a nie do procesów pamięci. Przytoczone tu są m. in. badania M. M. Kostic, Luchins.

Część druga pracy Greena rozpoczyna się rozdziałem 4 pt.: Uczenie się w szkole. Jak już wspomniałam na wstępie, część ta jest częścią metodologiczną. W rozdziale 4 szeroko jest omówione zwłaszcza pojęcie transferu: transfer zdolność oraz transfer wiedzy. Zrozumienie zagadnienia transferu jest niezmiernie ważne w pracy nauczyciela. Wskazówki dotyczące sposobów postępowania udzielane uczniom przez nauczycieli mają rozmaity wpływ na uczenie się. Możemy więc postawić

pytanie: Jak powinien postępować nauczyciel, aby jego uczniowie uzyskiwali jak najlepsze wyniki w nauce? Aby otrzymać odpowiedź na to pytanie, musimy zapoznać się z prawem efektu, wzmocnieniem, motywacją, nagrodą i karą oraz wpływem klasy szkolnej (grupy) na ucznia. Oczywiście wyżej wymienione zagadnienia wiążą się z metodami nauczania, omówionymi przez autora w rozdziale 5. Trzeba zaznaczyć, że metody stosowane w pracy nauczyciela muszą być uzależnione od poziomu inteligencji uczniów a także związane są w pewien sposób z osobowością nauczyciela. D. R. Green w „Psychologii szkolnej” na stronie 206 podaje kilka cech technik nauczania. Technika nauczania jest szczególnym sposobem manipulowania czynnikami znajdującymi się pod kontrolą nauczyciela, a które mają wpływ na nastawienie.

Rozdział 6 (ostatni) i zakończenie, stanowią właściwie podsumowanie rozważanych zagadnień w poprzednich rozdziałach. Tytuł rozdziału 6 — Rezultaty nauki szkolnej. Nauka w szkole powoduje bowiem pewne zmiany w osobowości zdolnościach i postawach jednostki. Zmiany te występują także w potrzebach i popędach jednostki, są więc rezultatem doświadczeń szkolnych. Pracę D. R. Greena zamyka dość bogata bibliografia.

„Psychologia szkolna” D. R. Greena jest pozycją bardzo istotną w dziedzinie psychologii wychowawczej i szkolnej. Napisana została językiem komunikatywnym. Postawionych zostało w niej szereg pytań dotyczących nie tylko zakresu szkolnictwa amerykańskiego, ale również odnoszących się do warunków polskich. Jest bowiem szereg spraw w obrębie szkoły, rozumianej jako czynnik nauczania oraz ucznia z całym zakresem jego cech osobowościowych, które nie znalazły się jeszcze na warsztacie psychologii. Można mieć nadzieję, że praca Greena przyczyni się do bliższego i dokładniejszego zainteresowania się tymi problemami, które są przecież w ostatnich latach, latach zmian i postępu w szkolnictwie, niezmiernie ważne.

M. Kapińska